

faciamus, adverte, in activa gubernatione tria posse considerari: primum est actio transiens, per quam fiunt effectus gubernationis in creaturis. Secundum est ars divini intellectus, quæ dirigit illam actionem. Tertium est actus voluntatis movens ad illam actionem. De primo est res controversa, an illa actio sit in creaturis, vel sit in Deo ipso. Ego vero existimo esse in creaturis. Unde si gubernatio activa pro hac actione sumatur, manifestum est distingui a prædestinatione, et providentia, non solum ratione, sed etiam re, et tanquam creatum ab increato, et tanquam temporale ab æterno. D. Thomas autem, dicta q. 23, art. 2, gubernationem dicit esse executionem providentiæ, et nihilominus subjungit, illam esse passive in gubernatis, active autem in gubernante. Unde vel loquitur de gubernatione activa in hoc sensu, vel non certe constituit hanc actionem in ipso DEO agente. Et tamen etiam hoc modo activa gubernatio licet increata sit, utpote intra Deum existens (ac proinde in hoc non differens a providentia, et gubernatione), nihilominus distingui potest ratione per respectum ad creaturas. Quia prædestinatio, vel providentia, non dicit respectum actualiter influentis, quem dicit activa gubernatio. Et ratione hujus diversæ habitudinis, etiam possunt distingui tanquam temporale, et æternum: quia illa habitudo rationis ad creaturam, ut actu influentis in illam, temporalis est. Sicut creatio activa sub ea denominatione temporalis est, etiamsi actio ipsa realis in Deo ipso constituatur.

7. *Ars intellectus divini directiva gubernationis est ipsa activa gubernatio, et ratione tantum connotati differunt.* — Circa secundum, scilicet artem, seu rationem existentem in divino intellectu directivam hujus actionis, dicendum sine dubio est, eandem omnino artem divini intellectus esse providentiam et gubernationem activam, solumque differre, quod gubernatio videtur connotare actualem relationem causæ influentis, quam non dicit providentia: Sicut eadem ars est, per quam homo novit, quomodo scribendum sit, et per quam actu dirigit manum, quando scribit, solumque in nobis possunt differre tanquam habitus, et actus, quæ distinctio in DEO locum non habet. Qui vero præter artem ponunt in intellectu imperium exequendi, fortasse in eo distinguunt gubernationem activam a providentia: nos vero actum illum non agnoscimus, qui distinctus sit a iudicio practico artis, vel prudentiæ. Et ideo illa duo non

distinguiamus, tanquam duo attributa, vel duos actus in mente Dei. Quod plane sensit D. Thomas, 1 part, quæst. 103, artic. 6, dicens in corpore, et ad primum: *Providentiam esse ipsam rationem gubernationis*, utique quantum ad internum actum, quem ponit in Deo. Nam per habitudinem actualis causæ, vel actionis, distingui possunt ratione, imo tanquam æternum et temporale, sicut de creatione activa, et de omni actione Dei ad extra dictum est.

8. *Prædestinatio differt ratione a gubernatione prout dicit voluntatem executivam.* — Circa ultimum membrum de voluntate divina, quatenus vel prædestinationem constituit, aut ingreditur, vel principium est executionis, et gubernationis ad extra, distingui possunt duo ordines actuum in voluntate divina, juxta superius dicta. Unus est ordo intentionis, alius est ordo executionis: et prior dici potest pertinere ad prædestinationem, posterior vero ad executionem et gubernationem. Atque ita prædestinationem, et singularem gubernationem activam, inter divinam voluntatem existentem, distingui inter se ratione, non tamen, ut creatum ab increato, cum utraque sit intra Deum: nec ut temporale ab æterno, utraque enim æterna est, sed solum, ut præparatio, et principium proximum executionis. Potest vero illamet voluntas executiva considerari, et secundum se, ut est æterna absque ullo respectu, vel denominatione temporali, et prout actu influens, vel denominata in ratione actu gubernantis, et beneficiantis, ab actione ipsa, vel relatione, quæ in creatura existit: et ita potest dici, sub priori ratione ad prædestinationem pertinere, quia hoc modo considerata, etiam pertinet ad præparationem æternam ex parte Dei: sub posteriori autem spectare ad gubernationem, et beneficentiam seu gratiam. Atque ita etiam distingui ratione gubernationem activam a prædestinatione, vel providentia, non quidem ut creatum ab increato, quia semper actus ipse voluntatis Dei increatus est, sed relatione, vel denominatione nostra, ratione cujus etiam differunt, ut temporale et æternum, temporale (inquam) quoad denominationem, vel habitudinem rationis, non quoad entitatem ipsam, ut jam satis declaratum est.

9. *Expeditur tertia difficultas.* — *Aliquorum opinio.* — *Gratia dici potest increata et creata.* — *Gratia increata datur conjuncta domo creato.* — Ad tertiam difficultatem circa secundam differentiam, quod gratia differat a prædestinatione tanquam creatum ab increato,

aliqui omnino contendunt, nullam esse posse gratiam increatam, propter modum loquendi Augustini, dicto lib. de Prædestinatione Sanctorum, cap. 10. Ego vero imprimis assero, loquendo de gratia in tota sua generalitate, et ut abstrahit ab illis duabus significationibus, quas supra ex sancto Thoma notavimus, sic dari posse aliquam gratiam increatam. Expresse enim divus Thomas, dicta quæst. 110, art. 1, in 1, 2, ipsam dilectionem æternam Dei gratiam vocat. Et eodem modo loquitur Gaspar Casalius, libro de Quadripartita justitia, cap. 4. Nec obstat contra hanc partem Augustini testimonium, quia non loquitur de gratia in tota sua latitudine, sed in significatione magis limitata, distinguendo illam a prædestinatione, et dilectione æterna, ut ex textu constat. Addo vero ulterius, etiam gratiam, ut est donum gratuitum, posse esse aliquo modo, seu aliqua ex parte increatam: non solum in gratia unionis, ubi res est clara, sed etiam in gratia justificationis. Quia certum est apud theologos, ipsammet personam Spiritus Sancti esse donum, quod datur justis speciali quodam modo cum justificantur, ita ut non solum dona creata illis dentur, sed etiam donum increatum, ut in fine sequentis tractatus ostendemus. Et in patria datur beatis ipsa essentia divina, non solum, ut objectum terminativum visionis, sed etiam, ut complementum adjuvans ad visionem per modum speciei. Et in via gratia adjuvans interdum esse potest Deus ipse, ut per se ipsum juvans, et confortans nostram facultatem. Verum quidem est, hanc gratiam increatam nunquam donari nobis, nisi, ut conjunctam alicui dono creato, vel mediante illo: hoc tamen non obstat, quominus donum ipsum increatum gratiæ denominationem recipiat, cum vere detur, et gratis detur, et ex amore supernaturali detur. Sic enim ipse Filius Dei, quatenus nobis datus ex singulari DEI dilectione, Joann. 3, dicitur ab eodem Joanne, cap. 1, *Gratia pro qua*, id est, propter quam omnem aliam gratiam recipimus, sic enim illud interpretor: *Et gratiam pro gratia*. Fateor ergo, non omnem gratiam, etiam a prædestinatione distinctam, esse donum creatum; neque contrarium unquam dixit Augustinus. Semper tamen id, quod increatum est, recipit denominationem gratiæ, sub aliqua habitudine, vel denominatione temporali, quoad illam semper differt a prædestinatione, ut temporale ab æterno, quoad summum potest ex Augustini doctrina colligi. Unde etiam dici potest, nihil

denominari gratiam hoc modo, nisi vel creatum sit, vel conjunctum alicui dono creato: Hoc autem ad prædestinationem, ut sic, necessarium non est.

CAPUT XX.

QUOMODO PRÆDESTINATIO AD LIBRUM VITÆ COMPARETUR.

1. Divus Augustinus, libro 10, de Civitate, cap. 15, prædestinationem significat esse ipsum librum vitæ, de quo frequens est in Scriptura mentio, dicens: *Non Deum liber iste commemorat, ne oblivione fallatur, sed prædestinationem significat eorum, quibus æterna dabitur vita*. Divus autem Thomas, 1. part., q. 24, artic. 1, ad 4, existimat, prædestinationem distingui ratione a libro vitæ, quia prædestinatio supponitur ad librum vitæ per modum objecti, seu materiæ circa quam, *quia in libro vitæ*, id est, notitia, *scribuntur*, id est, cognoscuntur, *quia prædestinati jam sunt*. Nam ut, in citato loco, Augustinus ait: *Non nescit Deus, et in hoc libro legit ut sciat, sed potius ipsa ejus præscientia de illis (id est, prædestinatis) quæ falli non potest, liber est vitæ*. Ob hanc ergo causam, ad complementum hujus libri, necessarium visum est, hanc etiam comparisonem facere: et obiter simul explicare totam illam quæst. 24, divi Thomæ, et metaphoram illam libri vitæ, et modos aliquos loquendi divinæ Scripturæ circa illam.

2. *Liber vitæ mentis notitiam et præscientiam significat.* — *Liber vitæ in Scriptura et cum addito et sine addito usurpatur.* — Ut ergo a metaphora libri vitæ incipiam, certum est mentis notitiam, seu præscientiam significare. Quam, ut explicem, adverte, solere in Scriptura nomen hoc liber metaphorice sumptum, interdum poni absolute et sine addito, ut Daniel 12: *In illo tempore salvabitur populus tuus omnis, qui inventus fuerit in libro*. Exod 32: *Si non facis, dele me de libro, quem scripsisti*. Sæpius vero poni cum adjunctione vitæ, ut Apocal. 20: *Quicumque non est inventus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis*. Aliquando vero duplex determinatio additur, ut Apoc. 21: *Non intrabit in eam, nisi qui scriptus est in libro vitæ agni*. Aliquando etiam reperimus in sacra Scriptura, *librum justorum*, ut Josue 10. Item aliquando ponitur hæc vox in singulari, ut citatis locis et aliis infra adducendis: aliquando vero in plurali: et quoties in plurali ponitur, absolute et sine determinatione poni-

tur, ut Daniel 7: *Judicium sedit et libri aperti sunt*, et Apocalypseo 20: *Vidi thronum magnum et candidum, et super eo sedentem, et omnes mortuos stantes in conspectu agni, et vidi libros apertos, etc.*, et infra: *Et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris.*

3. *Prima opinio circa librum vitæ* — *Non placet.* — Hinc ergo orta est varietas in exponenda significatione, vel metaphora illius vocis, quam hic breviter referre et veram expositionem ponere, videtur ad nostram questionem expediendam necessarium. Primo igitur aliquibus visum est, non semper in hujusmodi sacræ Scripturæ locis accipi metaphorice nomen libri, sed interdum proprie, pro materiali libro scripto. Beda enim, Apoc. 20, per libros in die judicii aperiendos, intelligit libros Scripturæ sacræ, quia tunc patebit verissima esse, quæ de illo die Scripturæ docuerant. Quæ tam expositio, quod ad illum locum spectat, non videtur apta, nam subditur: *Et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libro secundum opera ipsorum.* Nam autem videntur judicandi ex his, quæ scripta sunt in Scriptura sacra, quia nec ibi sunt scripta omnia judicandorum opera, nec pœnæ singulis operibus respondentes: utrumque autem est scriptum in mente Dei.

4. *Secunda expositio.* — Aliter Burgenius, in locum Exod. 32, putat, ibi esse sermonem de libro, non per metaphoram, sed cum proprietate, id est, de quodam libro, in quo scribebantur insignia facta illustrium personarum populi Israel. Cui videtur favere Hilarius, in id Psalm. 68: *Deleantur de libro viventium.* Et hunc putant aliqui esse librum justorum, de quo fit mentio in libro Josue et Regum.

5. *Rejicitur.* — Sed neque illo loco videtur satis accommodata proprietas illius vocis: tum quia ibi dicitur, *de libro quem scripsisti*, ille autem liber virorum illustrium non videtur fuisse peculiariter a Deo scriptus, imo tunc nullus erat materialis liber singulariter a Deo scriptus, quia nondum erant Scripturæ: tum etiam, quia statim Deus subjungit: *Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo.* Ubi etiam illa particula, *meo*, habet eandem vim et indicat altiorem esse librum, et peculiari modo divinum et quasi per antonomasiam *librum Dei* appellatum, quæ omnia adaptari non possunt ad materialem librum.

Tertia expositio. — Item significatur illis verbis, neminem deleri ab illo libro, nisi per peccatum, quod maxime convenit libro justorum scripto in mente Dei. Posset quidem dici

liber ille metaphorice intelligendus, non tamen pro libro ad prædestinationem, vel justitiam coram DEO pertinente, quia sic nimium videretur excessisse Moyses in sua petitione: sed pro libro, in quo Deus apud se recensuerat duces et principes illius populi, in cujus capite Moysen posuerat, ita ut sensus sit, vel fac hoc, vel aufer a me hoc munus, in quo me constituisti: quo ablato deleteretur de libro illo. Estque satis probabilis expositio.

Quarta expositio Augustini. — Non est tamen contemnenda expositio Augustini, questione 247, in Exodum, ut de libro etiam spiritualis vitæ intelligatur et per exaggerationem; quasi dixerit Moyses, *aut hoc fac, aut non me numera inter amicos tuos.* Non quod id voluerit, aut vere elegerit, sed ut significaret, tam impossibile esse, ut non speraret a DEO id, quod petebat, quam ut timeret privari amicitia ejus, sine culpa.

6. *Quinta interpretatio ejusdem Augustini.* — *Non satisfacit.* — *Sexta expositio.* — *Non probatur.* — *Verior expositio.* — Supponimus ergo ut verius, locutionem illam esse metaphoricam. Ipsa enim metaphora etiam varie explicatur. Et imprimis de libris in plurali dictis, Augustinus 20, de Civitate, capit. 14, exponit, libros aperiendos in die judicii, esse sanctos ipsos et electos, qui ad iudicium cum Christo venient. Dicuntur autem libri, quia in eorum vita et moribus observantia præceptorum Dei cognoscetur, et constabit fuisse possibilem hominibus, et ita per illorum comparationem alii judicabuntur et condemnabuntur. At, licet metaphora sit ingeniosa, non videtur accommodata locis sacræ Scripturæ, ubi invenitur: nam in Apocalyp. 20, statim subditur: *Et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Agitur ergo de libris, in quibus scripta sunt talia opera. Unde alii per libros conscientiam omnium judicandorum intelligunt, in quibus singulorum opera, sive bona, sive mala demonstrabuntur. Quæ metaphora probabilis etiam est, et ita non improbat a Hieronymo, Daniel 7, sed non omnino probatur, quia re vera in conscientis hominum non manent scripta omnia ipsorum opera, sed facile oblivionis traduntur. Et quamvis Deus tunc sua omnipotenti virtute, unicuique daturus sit actuale et evidentem notitiam omnium, quæ in hac vita gessit, juxta illud Pauli ad Roman. 2: *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, etc.* In die cum judicabit Dominus occulta hominum; tamen illud non tam erit aperire

libros jam scriptos, quam illos de novo scribere, vel quasi transcribere in notitiis singulorum. Recte igitur librorum nomine intelliguntur illi, qui in notitia et mente Dei indelebiter manent conscripti.

7. *Cur libri pluraliter dicantur, et quid in eis scriptum sit.* — *Prima sententia Hieronymi.* — Sed cur libri in plurali appellantur, cum notitia Dei una et simplicissima sit? quæ item res, vel personæ in illis libris descriptæ sunt? Quoad priorem interrogationem attinet, facile ac generatim responderi potest, et librum illum in re esse unum, propter simplicissimam Dei notitiam, quod significatur, cum absolute in singulari nominatur: ut in Psalm. 130: *In libro tuo omnes scribentur.* Ex virtute, ac ratione esse plures, quatenus plurium hominum vel etiam ordinum, tam angelorum, quam hominum facta continent. In particulari vero respondendo simul ad alteram interrogationem, ait Hieronymus in Daniel 7, illos libros esse duos, unum bonorum cum suis bonis operibus, alterum malorum, cum peccatis eorum et priorem ait esse librum vitæ, posteriorem vero consequenter indicat esse librum mortis. Quia vero Scriptura non tribuit Deo librum mortis, (ut infra cum divo Thoma dicemus) subjungit divus Hieronymus, librum bonorum esse in Deo, librum autem mortis esse in diabolo, tanquam accusatore illorum, Apocalypseo 12, et ob hanc causam nomina bonorum dici, scripta esse in cœlis, Lucæ decimo; de malis autem dici: *Recedentes a te in terra scribentur*, Jerem. 17, Quia vero in Apocalypsi dicitur, mortuos judicatos esse ex his, quæ scripta sunt in libris, verisimile profecto est, libros illos omnes esse in DEO, quia, ut ex Augustino supra referebam, Deus non legit in aliquo libro extra se, ut iudicium ferat: igitur libri per quos judicat, non sunt extra notitiam ejus.

8. *Secunda sententia.* — Et ideo alii simpliciter fatentur, dari in DEO librum malorum, sicut bonorum et mortis, sicut et vitæ. Quod significare visus est Basilius, Isai. 4, ubi cum dixisset esse in cœlesti Jerusalem librum, in quo electi spiritualiter scribuntur ad vitam, subjungit, necessarium esse scire: *Utrum ne sint quidam, qui scribantur quidem, non item ad vitam, sed juxta sententiam Jeremiæ dicentis, desertores in terra scribentur. Juxta hunc igitur sensum duæ intelligi debent scriptiones; una eorum est qui ad vitam, alia eorum est, qui scribuntur ad perditionem.* Verum est, non satis exprimere Basilium utramque scriptionem

esse in Deo, nam potius allegando Jeremiam ait, malos in terra describi, Nazianzenus etiam, orat. 9, ad Julianum, num. 41, librum viventium, pereuntiumque commemorat: qui juxta supra dicta, facile possunt ratione distingui, et consequenter propriis nominibus appellari. Et in eadem sententiam facit, quod dicit Euthymius, in id Psalm. 68: *In libro tuo omnes scribentur*, metaphoram libri absolute positam in sacra Scriptura significare solere generalem præscientiam, in qua, tam boni, quam mali scribuntur. Unde eadem præscientia et per modum unius libri in singulari interdum significatur, propter simplicitatem et unitatem ejus: interdum per modum plurium, propter diversitatem objectorum et personarum. Ratione item hoc suadet, quia non est dubium, quin reprobi sint præsciti a Deo. Cur ergo eorum præscientia, claraque notitia non recte per metaphoram, liber appellabitur? Quod si ita est, profecto liber mortis recte dicitur, quia qui in illo scripti sunt, non nisi ad mortem secundam sunt præcogniti. Respondet D. Thomas metaphoram libri non ita ad hanc præscientiam, sicut ad illam electorum accommodari, quia licet scribi in illo libro soleant, qui admittuntur ad militiam, vel ad societatem, aut rem publicam, non tamen confici solet liber, in quo scribantur, qui a militia republica, vel societate expelluntur. Sed contra hoc est, quia in recta gubernatione, non solum sit catalogus eorum, qui digni sunt præmio, sed eorum, qui pœna et præsertim morte plectendi sunt.

9. *Resolutio.* — Verumtamen, licet de re significata nulla possit esse controversia, cum constet in Deo esse præscientiam electorum et reproborum, et esse unam ratione diversam ab alia: nec etiam loquendo de possibili (ut sic dicam) negari possit, quin metaphora illa libri, vel librorum possit ad utramque præscientiam accommodari, tamen loquendo de usu Scripturæ, probabilius est, in ea non esse usum illius metaphoræ ad significandum specialiter librum reproborum, quod sit in mente, vel notitia DEI. Reperimus quidem in Scriptura totam præscientiam Dei appellatam librum absolute et sine adjectione ulla, ut videtur clarum in illis verbis Psalm. 68: *Et in libro tuo omnes scribentur.* De quo libro intelligendum est illud, quod Ecclesia in prosa defunctorum ait: *Liber scriptus proferetur, in quo totum continetur, unde mundus judicetur.* Nam in illo libro, non tantum personæ judicandæ, sed etiam omnia illarum opera describuntur, ex

